

Staat van Limburg: Technische Toelichting

Adam N. Walker

Maarten Bloem

Lico Hoekema

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer

304960

SDI

14 maart 2019

Introductie

De Provincie Limburg streeft naar een leef- en vestigingsklimaat dat aantrekkelijk is voor inwoners, bedrijven en bezoekers. Om dit mogelijk te maken is het van belang te weten wat de huidige situatie is en hoe Limburg zich in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld in vergelijking met de rest van Nederland. Voor dit doel heeft Limburg een lijst indicatoren opgesteld die iets zeggen over leefklimaat, menselijk kapitaal en werkgelegenheid, economisch profiel, verbindingen en werklocaties, en overheid en bestuur. Het CBS heeft vervolgens de opdracht gekregen om cijfers te leveren – in zoverre beschikbaar – voor zestig van deze indicatoren, voor elk jaar vanaf 2000 en voor elk van de twaalf provincies en veertig COROP-gebieden¹. Daarnaast zal het CBS telkens het cijfer voor heel Nederland weergeven, ter referentie. De cijfers worden in een format geleverd dat door Provincie Limburg is gespecificeerd. Provincies Limburg zal ze gebruiken voor de 'Staat van Limburg', een dashboard (Microsoft Power BI) waarmee belangstellenden zelf de voor hen relevante vergelijkingen grafisch kunnen weergeven. Het bijgeleverde bestand bevat de cijfers. Het document dat voor u ligt bevat de technische toelichting voor de indicatoren, met nadere toelichting over bronnen, begrippen, definities en peilmomenten. Achtergrondinformatie over de gebruikte methoden bij het CBS is te vinden via deze [link](#).

De nummering van de zestig door het CBS geleverde indicatoren correspondeert met de nummering van de originele lijst. Omdat niet alle indicatoren van de originele lijst geleverd worden, wil dat zeggen dat sommige nummers ontbreken. Ongeveer de helft van de CBS-indicatoren betreft cijfers die al beschikbaar zijn via StatLine, reeds uitgevoerd maatwerk of andere websites; de andere cijfers zijn verkregen via een ontwikkeltraject of door speciaal voor deze opdracht uitgevoerd maatwerk. In de toekomst kan tegen betaling een nieuwe levering worden verzorgd door het CBS, met een update van indicatoren voor zover er nieuwe data beschikbaar zijn. De indicatoren waarvoor ontwikkelwerk nodig is of waarvoor Provincie Limburg haar eigen bron wenst te gebruiken worden niet geleverd.

De cijfers zijn bij voorkeur gebaseerd op gegevens over de hele populatie, maar dat is niet altijd mogelijk. Als er geen integrale gegevens beschikbaar zijn maakt het CBS gebruik van een kanssteekproef: dat is een steekproef waarbij de selectie van de eenheden uit de populatie plaatsvindt overeenkomstig een duidelijk omschreven selectiemechanisme. Op grond daarvan wordt een schatting gemaakt van de cijfers voor de hele populatie, waarbij het resultaat op een decimaal wordt afgerond. Die schatting gaat gepaard met een bepaalde onzekerheid: het getal kan in werkelijkheid iets lager of hoger zijn. Hoeveel het geschatte cijfer zou kunnen afwijken van het 'echte' cijfer, wordt weergegeven door de marge. Waar mogelijk en relevant worden de cijfers dan ook geleverd met een marge. Het cijfer plus of min de marge levert het 95% betrouwbaarheidsinterval op. Dit is het gebied waarbinnen het geschatte cijfer zich met een betrouwbaarheid van 95% zal bevinden. In sommige gevallen zijn de schommelingen in de schattingen tussen de jaren heen vrij groot en dat zou kunnen leiden tot een verkeerd beeld van de trend. In zulke gevallen worden jaren samengevoegd, waarmee de trend glad gestreken wordt; marges worden dan niet geleverd. In één geval (indicator 1) wordt de marge weergegeven als een bovengrens en een ondergrens. Dit komt doordat bij deze indicator het 95% betrouwbaarheidsinterval geschat is op een asymmetrische manier. Het gevolg hiervan is dat het interval niet per se even groot is aan beide kanten van de schatting.

---

¹ Voor sommige indicatoren zijn geen data beschikbaar op COROP-niveau. Indien dat zo is, wordt dit vermeld in de toelichting voor die specifieke indicator.

Aandachtspunten bij de cijfers

- De indicatoren zijn verschillend van aard en kunnen aantallen, aantallen per duizend inwoners, of percentages betreffen. Het percentage banen betreft het aandeel banen in een specifieke sector op het totaal aantal banen van alle sectoren.
- De door het CBS geleverde cijfers voldoen aan de CBS-richtlijnen voor betrouwbaarheid.
- Uit de verstrekte onderzoeksresultaten mag geen informatie te herleiden zijn over individuele personen, bedrijven of organisaties. Cijfers die niet kunnen worden getoond in verband met herleidbaarheid van gegevens worden vervangen door een ' '. Percentages worden berekend over groepen van minimaal honderd respondenten.
- De meest recente cijfers betreffen vaak een update aan cijfers die geleverd waren in 2018 (zie [hier](#)). In de 2018 levering werden cijfers afgerond op één decimaal. De nieuwe cijfers zijn waar mogelijk afgerond op twee decimalen op verzoek van Provincie Limburg. Dit betekent dat reeksen vaak niet consistent zijn qua afronding.
- Provincie en COROP zijn ingedeeld volgens het verslagjaar van de indicatoren.
- De cijfers voor de provincies en Nederland worden apart aangeleverd. Deze cijfers kunnen niet precies worden afgeleid uit de COROP-data: de COROP-cijfers zijn namelijk afgerond of zijn verhoudingsgetallen. Een bijkomende reden kan zijn dat soms niet duidelijk is bij welk COROP-gebied de cijfers precies horen, terwijl dat wel duidelijk is voor de provincie.

Tabeltoelichting per indicator

1 Tevredenheid met woning naar eigenaarschap

Het percentage huishoudens in zelfstandige woningen dat in de verschillende edities van het WoON-onderzoek aangeeft tevreden of zeer tevreden te zijn met de woning, naar eigenaarschap. Het gaat hier om een geschat percentage na weging. Indicator 1A betreft de cijfers voor huishoudens die in een huurwoning wonen. Indicator 1B betreft de cijfers voor huishoudens in een koopwoning. Indicator 1C betreft de totale tevredenheid (beide typen woning samen). De marges worden weergegeven als een bovengrens en een ondergrens. Dit komt doordat bij deze indicator het 95%-betrouwbaarheidsinterval geschat is op een asymmetrische manier. Het gevolg hiervan is dat het interval niet per se even groot is aan beide kanten van de schatting.

Betreft: 1998, 2002, 2006, 2009, 2012 en 2015.

2 Aanbodtijd te koop staande woningen

Gemiddeld aantal maanden tussen het moment waarop een woning op internet is aangeboden en het peilmoment (laatste dag van december). Woningen die binnen één kalendermaand worden verkocht, worden niet meegeteld. Als een woning binnen vier weken opnieuw wordt aangeboden dan wordt het moment van de eerste aanbieding gebruikt in de berekening. De bron is JAAP.nl. De waarneming is niet integraal: de aantallen geven circa 80-90 procent van de markt weer.

Betreft: 2013 tot en met 2016.

3 en 4 Woonquote huursector en koopsector

De woonquote is het gemiddeld percentage van het besteedbaar huishoudinkomen dat besteed wordt aan woonlasten. Het gehanteerde inkomen bij het WoON-onderzoek betreft het besteedbaar inkomen volgens de CBS-definitie, exclusief alle inkomensposten in verband met wonen, dus exclusief huurtoeslag, koopsubsidie, hypotheekrenteaftrek en eigenwoningforfait met daaraan gekoppeld belastingvoordeel. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de huursector en koopsector.

Betreft: 2009, 2012 en 2015.

5 Totale overlast

Het aantal (indicator 5A) en percentage (indicator 5B) mensen dat overlast ervaart in de eigen buurt. 'Overlast totaal' omvat de volgende vormen van overlast: rommel op straat, vernield straatmeubilair, bekladde muren of gebouwen, hondenpoep, te hard rijden, parkeerproblemen, agressief gedrag in het verkeer, dronken mensen op straat, drugsgebruik of drugshandel, overlast van horecagelegenheden, overlast door buurtbewoners, mensen worden op straat lastiggevallen, rondhangende jongeren. De cijfers zijn gebaseerd op een steekproef en worden daarom geleverd met marges.

Betreft: 2012 tot en met 2017.

6 Fysieke overlast

Het aantal (indicator 6A) en percentage (indicator 6B) mensen dat fysieke verloedering ervaart in de eigen buurt. Fysieke verloedering omvat de volgende vormen van overlast: rommel op straat, vernield straatmeubilair, bekladde muren of gebouwen en hondenpoep. De cijfers zijn gebaseerd op een steekproef en worden daarom geleverd met marges.

Betreft: 2012 tot en met 2017.

7 Sociale overlast

Het aantal (indicator 7A) en percentage (indicator 7B) mensen dat sociale overlast ervaart in de eigen buurt. Sociale overlast omvat de volgende vormen van overlast: dronken mensen op straat, drugsgebruik of drugshandel, overlast door buurtbewoners, lastiggevallen worden op straat en rondhangende jongeren. De cijfers zijn gebaseerd op een steekproef en worden daarom geleverd met marges.

Betreft: 2012 tot en met 2017.

8 Verkeersoverlast

Het aantal (indicator 8A) en percentage mensen (indicator 8B) dat verkeersoverlast ervaart in de eigen buurt. Verkeersoverlast omvat de volgende vormen van overlast: te hard rijden, parkeerproblemen en agressief gedrag in het verkeer. De cijfers zijn gebaseerd op een steekproef en worden daarom geleverd met marges.

Betreft: 2012 tot en met 2017.

9 Aandeel inwoners dat lid is van een of meer sociale verenigingen

Het percentage inwoners dat lid is van een of meer sociale verenigingen: sportverenigingen, culturele verenigingen, hobbyverenigingen, jeugdorganisaties en gezelligheidsverenigingen. Deze cijfers zijn afkomstig van de enquête Sociale Samenhang. Marges worden in dit geval niet geleverd. In plaats daarvan zijn jaren samengevoegd: hiermee worden uitbijters in gegeven jaren verborgen, waarmee de trend in de data makkelijker waarneembaar is. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2014 (2012, 2013 en 2014 samen), 2016 (2015 en 2016 samen) en 2017 (2016 en 2017 samen).

10 Aandeel inwoners dat actief is als vrijwilliger

Het percentage inwoners dat actief is als vrijwilliger voor organisaties of verenigingen in de afgelopen 12 maanden. Het kan daarbij gaan om bestuurlijk werk of andere activiteiten. Deze cijfers zijn afkomstig van de enquête Sociale Samenhang. Marges worden in dit geval niet geleverd. In plaats daarvan zijn jaren samengevoegd: hiermee worden uitbijters verborgen, waarmee de trend in de data makkelijker waarneembaar is. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP gebieden.

Betreft: 2014 (2012, 2013 en 2014 samen), 2016 (2015 en 2016 samen) en 2017 (2016 en 2017 samen).

11 Aandeel inwoners dat actief is als mantelzorger

Het aantal (Indicator 11A) en percentage (Indicator 11B) inwoners ouder dan 16 dat volgens eigen zeggen actief is als mantelzorger, dat wil zeggen dat hij of zij gedurende minimaal drie maanden, minimaal acht uur per week mantelzorg verleent. Deze cijfers zijn afkomstig van de Gezondheidsenquête. Marges worden in dit geval niet geleverd. In plaats daarvan zijn er jaren samengevoegd: hiermee worden uitbijters in gegeven jaren verborgen, waarmee de trend in de data makkelijker waarneembaar is.

Betreft: 2017 (2015 en 2017 samen).

12 Vertrouwen in anderen

Het percentage personen van 15 jaar en ouder dat vindt dat de meeste mensen over het algemeen te vertrouwen zijn. Deze cijfers zijn afkomstig van de enquête Sociale Samenhang. Marges worden in dit geval niet geleverd. In plaats daarvan zijn jaren samengevoegd. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2014 (2012, 2013 en 2014 samen), 2016 (2015 en 2016 samen) en 2017 (2016 en 2017 samen).

13 Aantal geregistreerde misdrijven

Aantal in het verslagjaar geregistreerde misdrijven (Indicator 13A) en het aantal geregistreerde misdrijven per 1.000 inwoners (Indicator 13B). De 2017 en 2018 cijfers zijn voorlopig.

Betreft: 2005 tot en met 2018.

14 Voelt zich wel eens onveilig in de buurt

Het aantal (Indicator 14A) en percentage (Indicator 14B) inwoners van 15 jaar of ouder dat zich wel eens onveilig voelt in de buurt. De cijfers zijn gebaseerd op een steekproef en worden daarom geleverd met marges.

Betreft: 2012 tot en met 2017.

15 Voelt zich vaak onveilig in de buurt

Het aantal (Indicator 15A) en percentage (Indicator 15B) inwoners van 15 jaar of ouder dat zich vaak onveilig voelt in de buurt. De cijfers zijn gebaseerd op een steekproef en worden daarom geleverd met marges.

Betreft: 2012 tot en met 2017.

16 Levensverwachting

Het aantal jaren dat iemand bij de geboorte naar verwachting nog te leven heeft, onder de veronderstelling dat de sterftekansen waarop de overlevingstafel is gebaseerd in de toekomst niet zullen veranderen. Indicator 16A bevat de cijfers voor mannen; Indicator 16B de cijfers voor vrouwen; Indicator 16C de cijfers voor mannen en vrouwen samen, waarbij gecorrigeerd is voor verschillen tussen aantallen mannen en vrouwen.

Betreft: 2000 tot en met 2017.

17 Aantal contacten met huisarts en/of specialist per inwoner

Het aantal contacten per persoon per jaar, voor huisarts en/of specialist samen, gemiddeld over de peilperiode. Deze cijfers zijn afkomstig uit de CBS Gezondheidsenquête. Om de trend makkelijker waarneembaar te maken, zijn jaren samengevoegd.

Betreft: 2004 (2000 tot en met 2004), 2008 (2005 tot en met 2008), 2012 (2009 tot en met 2012), 2016 (2013 tot en met 2016), 2017 (2015 tot en met 2017).

18 Ervaren gezondheid

Het aantal (Indicator 18A, duizendtallen) en percentage (Indicator 18B) personen met antwoordcategorie 'goed' of 'zeer goed' op de vraag uit de gezondheidsenquête 'Hoe is over het algemeen uw gezondheid / de gezondheid van uw kind?'. Voor kinderen tot 12 jaar wordt deze vraag beantwoord door een van de ouders of verzorgers.

Betreft: 2004 (2000 tot en met 2004), 2008 (2005 tot en met 2008), 2012 (2009 tot en met 2012), 2016 (2013 tot en met 2016), 2017 (2015 tot en met 2017).

20 Afstand tot basisonderwijs

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde school, berekend over de weg (Indicator 20A) en het aantal scholen voor de basisonderwijs (Indicator 20D). Het basisonderwijs omvat naast de reguliere basisscholen ook de scholen voor kinderen van mensen zonder vaste woon- of verblijfplaats, de zogenaamde rijdende scholen voor kermis- en circuskinderen en de ligplaatsscholen voor varende kleuters. Het speciaal basisonderwijs en de speciale scholen zijn niet meegenomen. Indicator 20B en 20C bevatten getallen waarmee de Provincies (Indicator 20B) en de COROP-gebieden (Indicator 20C) in een rangorde geplaatst kunnen worden. Rangnummer 1 komt overeen met de kortste afstand.

Betreft: Vanaf schooljaar 2005/'06 (weergegeven als 2006) tot en met schooljaar 2016/'17 (weergegeven als 2017) voor Indicator 21A, en 2006 tot en met 2017 voor indicator 20D. Indicator 20B en 20C hebben betrekking op schooljaar 2016/'17.

21 Aantal geslaagden voortgezet onderwijs

Het aantal eindexamenkandidaten (Indicator 21A) en het aantal (indicator 21B) en percentage (21C) leerlingen dat een diploma voor het eindexamen heeft behaald. Omdat de woongemeente en daardoor het COROP-gebied van leerlingen niet altijd bekend is, tellen de cijfers van de COROP-gebieden niet op tot het totaal voor de provincies of het land.

Betreft: vanaf schooljaar 2005/'06 (weergegeven als 2005) tot en met schooljaar 2016/'17 (weergegeven als 2016).

22 Afstand tot voortgezet onderwijs

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde middelbare school, berekend over de weg (Indicator 22A), en het aantal scholen voor de voortgezet onderwijs (Indicator 22D). Het gaat om scholen waar leerlingen voltijd, door de overheid bekostigd, voortgezet onderwijs kunnen volgen. Praktijkonderwijsscholen en speciale scholen zijn niet meegenomen. Indicator 22B en 22C bevatten getallen waarmee de Provincies (Indicator 22B) en de COROP-gebieden (Indicator 22C) in een rangorde geplaatst kunnen worden. Rangnummer 1 komt overeen met de kortste afstand.

Betreft: Vanaf schooljaar 2005/'06 (weergegeven als 2006) tot en met schooljaar 2016/'17 (weergegeven als 2017) voor Indicator 22A, en 2006 tot en met 2017 voor indicator 22D. Indicator 20B en 20C hebben betrekking op schooljaar 2016/'17.

24 Aantal banen van werknemers en zelfstandigen in de sector MBO

Het aantal banen per 1000 inwoners (indicator 24A) en het aantal banen in totaal (indicator 24b, duizendtallen) in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Het aantal inwoners wordt weergegeven in indicator 24C (duizendtallen). Banen kunnen banen van werknemers zijn, of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid, waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is

een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen wordt de baan (of worden de banen) van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

26 Aantal studenten MBO

Aantal MBO-studenten op basis van de woongemeente van de studenten. Omdat de woongemeente en daardoor het COROP-gebied van studenten niet altijd bekend is, tellen de cijfers van de COROP-gebieden niet op tot het totaal voor de provincies of het land.

Betreft: 2006 tot en met 2017.

27, 28 en 29 Aandeel MBO-studenten Economie, Techniek en Zorg en welzijn

Aantal (Indicatoren 27A, 28A en 29A) en percentage (Indicatoren 27B, 28B en 29B) MBO-studenten naar sector. De cijfers betreffen de sectoren techniek, economie en zorg en welzijn. Het percentage geeft het aandeel weer van elke sector op het totaal van de drie genoemde sectoren.

Betreft: 2006 tot en met 2017.

30 Aantal studenten HBO

Aantal studenten HBO op basis van de woongemeente van de studenten. Omdat de woongemeente en daarmee het COROP-gebied van studenten niet altijd bekend is, tellen de cijfers van de COROP-gebieden niet op tot het totaal voor de provincies of het land.

Betreft: 2006 tot en met 2017.

31 Aandeel studierichtingen HBO recht, administratie, handel en zakelijke dienstverlening

Aantal (Indicator 31A) en percentage (Indicator 31B) studies in de studierichtingen recht, administratie, handel en zakelijke dienstverlening ten opzichte van het totaal aantal studierichtingen HBO. Voor sommige COROP-gebieden is het niet mogelijk om cijfers te leveren, omdat er geen HBO-instelling in die gebieden is.

Betreft: 2015 en 2017.

32 Aandeel studierichtingen HBO techniek, industrie en bouwkunde

Aantal (Indicator 32A) en percentage (Indicator 32B) studies in de studierichtingen techniek, industrie en bouwkunde ten opzichte van het totaal aantal studierichtingen HBO. Voor sommige COROP-gebieden is het niet mogelijk om cijfers te leveren, omdat er geen HBO-instelling in die gebieden is.

Betreft: 2015 en 2017.

33 Aandeel studierichtingen HBO gezondheidszorg en welzijn

Aantal (Indicator 33A) en percentage (Indicator 33B) studies in de studierichtingen gezondheidszorg en welzijn ten opzichte van het totaal aantal studierichtingen HBO. Voor sommige COROP-gebieden is het niet mogelijk om cijfers te leveren, omdat er geen HBO instelling in die gebieden is.

Betreft: 2015 en 2017.

34 Arbeidsmarktpositie van MBO-schoolverlaters met diploma

De data betreffen het aantal MBO-schoolverlaters uit het schooljaar 2014/'15 met diploma, maar ongeacht het MBO-niveau, dat in oktober van 2015 respectievelijk 2016, minstens 12 uur per week werkzaam is als werknemer. De cijfers voor Nederland en de provincies zijn afgeleid van afgeronde COROP-cijfers en zijn dus niet precies. Indicator 34A bevat het aantal schoolverlaters uit het schooljaar 2014/'15 (weergegeven als 2014). Indicator 34B en 34C bevatten respectievelijk het aantal en het aandeel schoolverlaters dat minstens 12 uur per week werkzaam is als werknemer.

Betreft: 2015 en 2016.

38 Afstand tot huisartsenpraktijk

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde huisartsenpraktijk, berekend over de weg (Indicator 38A) en het aantal huisartsenpraktijken (Indicator 38B). Een huisartsenpraktijk is een pand of ruimte waarin een of meer huisartsen (samen) werken.

Betreft: 2007 tot en met 2016 voor Indicator 38A, en 2006 tot en met 2016 voor Indicator 38B.

39 Afstand tot ziekenhuis (inclusief buitenpolikliniek)

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde ziekenhuis, berekend over de weg (Indicator 39A) en het aantal ziekenhuizen (Indicator 39B). Een ziekenhuis is een instelling voor onderzoek, behandeling en verpleging van zieken. In een ziekenhuis kunnen patiënten voor meer dan 24 uur opgenomen worden en er kunnen grote operaties worden uitgevoerd. Een buitenpolikliniek is een locatie van een ziekenhuis waar niet-bedlegerige patiënten worden behandeld of gecontroleerd. Patiënten worden er voor maximaal 24 uur opgenomen en er worden geen grote operaties uitgevoerd.

Betreft: 2007 tot en met 2017 voor Indicator 39A, en 2006 tot en met 2016 voor Indicator 39B.

45 Aantal banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Zorg

Het aantal (indicator 45A) en het percentage (indicator 45B) banen in de zorgsector. Banen kunnen banen van werknemers zijn, of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid, waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

46 Aantal rijksmonumenten

Rijksmonumenten zijn gebouwen of andere objecten die voor Nederland van nationaal belang zijn, bijvoorbeeld door hun schoonheid of door de geschiedenis van het pand. Zij zijn door het Rijk aangewezen als beschermd monument.

Betreft: 2013 tot en met 2017.

47 Afstand tot museum

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde museum, berekend over de weg (Indicator 47A) en het aantal musea (Indicator 47B). Een museum is een permanente instelling ten dienste van de samenleving en haar ontwikkeling, toegankelijk voor publiek, niet gericht op het maken van winst, die de materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verwerft, behoudt, wetenschappelijk onderzoekt, presenteert en hierover informeert voor doeleinden van studie, educatie en genoegen. Vanaf 2015 wordt gewerkt met nieuwe (strengere) criteria voor musea. Deze criteria zijn:

- Het museum heeft een vaste locatie, is permanent opengesteld en is minimaal 28 weken per jaar en drie dagen per week vrij toegankelijk.
- Het museum heeft geen winstoogmerk, c.q. is ANBI-instelling of stichting.
- Het museum heeft een eigen collectie en doet onderzoek naar de collectie om kennis hierover te verspreiden.
- Het museum heeft een website of is benaderbaar via verwijzing op een groter platform.

Houd rekening met deze trendbreuk bij het interpreteren van de data, zeker bij het vergelijken van meerdere jaren (voor en na 2015).

De locaties van de musea in het jaar 2006 zijn niet beschikbaar bij het CBS. Voor de cijfers van de afstanden tot musea in 2006 zijn daarom de musea uit het jaar 2005 als beste benadering genomen. Vanaf het verslagjaar 2013 zijn alle musea binnen een samenwerkingsverband opgenomen (mits zij voldoen aan bovenstaande criteria). In de jaren voor 2013 is er één museum per samenwerkingsverband opgenomen in de populatie. De populaties vanaf 2013 tellen hierdoor enkele tientallen musea meer.

Betreft: 2006, 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 en 2017 voor Indicator 47A, en 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2015 en 2016 voor Indicator 47B.

48 Afstand tot bioscoop

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde bioscoop, berekend over de weg (Indicator 47A) en het aantal bioscopen (Indicator 47B).

Betreft: 2008 tot en met 2016.

49 Afstand tot podiumkunsten (exclusief festivals)

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde locatie van podiumkunsten, berekend over de weg (Indicator 49A) en het aantal locaties van podiumkunst (Indicator 49B). Onder podiumkunsten (exclusief festivals) wordt verstaan: kunstvormen die worden uitgevoerd door professionele acteurs en actrices voor een levend publiek. De professionele podiumkunsten vinden plaats op locaties als schouwburgen en concertgebouwen, maar ook in buurtcentra en op poppodia. Locaties met podiumkunsten als nevenactiviteit zijn ook opgenomen. Festivals zijn niet opgenomen. Vanaf het verslagjaar 2014 zijn alle locaties van podiumkunsten binnen een organisatie opgenomen (mits zij voldoen aan bovenstaande criteria). In de jaren voor 2014 is er één locatie van podiumkunsten per organisatie opgenomen in de populatie. De populaties vóór 2014 tellen hierdoor iets minder locaties.

Betreft: 2006 tot en met 2017 voor Indicator 49A en 2005 tot en met 2016 voor Indicator 49B.

50 Bezoekersaantallen musea

Bezoekersaantallen van geregistreerde musea. Ook ongeregistreerde musea die voldoen aan een aantal criteria vallen onder de onderzoekspopulatie. Deze criteria zijn:

- Het museum heeft een vaste locatie, is permanent opengesteld en minimaal 28 weken per jaar en drie dagen per week vrij toegankelijk.
- Het museum heeft geen winstoogmerk, c.q. is ANBI-instelling of stichting.
- Het museum heeft een eigen collectie en doet onderzoek naar de collectie om kennis hierover te verspreiden.
- Het museum heeft een website of is benaderbaar via verwijzing op een groter platform.

Musea die volgens bovengenoemde regels geen museum zijn, maar wel door het publiek als zodanig worden gezien, gelden als uitzondering en worden ook tot de onderzoekspopulatie gerekend.

Normaal presenteert het CBS deze cijfers afgerond op duizendtallen om schijnnauwkeurigheid te voorkomen. Hier worden de cijfers gepresenteerd op hele aantallen alleen om ervoor te zorgen dat een rangorde altijd gemaakt kan worden.

Betreft: 2009, 2011, 2013 en 2015 tot en met 2017. Cijfers voor de jaren 2015 tot en met 2017 zijn voorlopig.

52 Bezoekersaantallen podiumkunsten

Totaal aantal (duizendtallen) bezoekers podiumkunsten. Professionele podiumkunsten zijn artistieke producties zoals theater, popconcerten of musicals, die voor een algemeen publiek worden opgevoerd door professionele gezelschappen. De cijfers voor 2015 zijn per 1-9-2017 toegevoegd en zijn nog niet definitief. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2000 tot en met 2016.

53 Aantal voorstellingen podiumkunsten

Totaal aantal voorstellingen podiumkunsten. Professionele podiumkunsten zijn artistieke producties zoals theater, popconcerten of musicals, die voor een algemeen publiek worden opgevoerd door professionele gezelschappen. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2000 tot en met 2016.

55 Afstand tot park of plantsoen

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde park of plantsoen, berekend over de weg. Onder park of plantsoen wordt verstaan: terrein in gebruik voor ontspanning zoals ligweiden, heesterbeplantingen en beboste delen van parken en forse groenstroken.

Betreft: 2006, 2008, 2010 en 2012.

56 Afstand tot dagrecreatief terrein

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde dagrecreatief terrein, berekend over de weg. Onder dagrecreatief terrein wordt verstaan: terrein in gebruik voor dagrecreatie zoals dierentuinen, jachthavens, kinderboerderijen, openluchtmusea, picknickplaatsen en speelweiden (buiten park en plantsoen) en pretparken.

Betreft: 2006, 2008, 2010 en 2012.

57 Aantal banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Detailhandel

Het aantal (indicator 57A) en het percentage (indicator 57B) banen in de detailhandel. Banen kunnen banen van werknemers zijn, of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid, waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

58 Aantal banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Horeca

Het aantal (indicator 58A) en het percentage (indicator 58B) banen van werknemers in de horeca. Banen kunnen banen van werknemers zijn, of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid, waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

59 Oppervlakteaandeel bos en open natuurlijk terrein

Het aantal km² bos en open natuurlijk terrein (Indicator 59B), het aandeel daarvan op het totaal aantal km² (Indicator 59A) en het totale oppervlakte (Indicator 59C). Het gaat om terreinen die in gebruik zijn als bos en/of als open natuurlijk terrein. Een bos is een terrein begroeid met bomen bestemd voor houtproductie en/of natuurbeheer. Vanaf 1996 is dat inclusief on- en halfverharde wegen. Onder open natuurlijk terrein wordt verstaan: terrein in gebruik als open natuur, zoals heide, duinen, zandverstuivingen, strand, riet en biezen, kwelders, drooggevallen gronden en blauwgrasland. Een open natuurlijk terrein is een terrein in droge en natte natuurlijke staat. Tot en met 1959 was dat inclusief dijken, zonder wegen en natuurbaden.

Betreft: 2000, 2003, 2006, 2008, 2010, 2012 en 2015.

60 Afstand tot bos

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde bos, berekend over de weg. Onder bos wordt verstaan: terrein begroeid met bomen bestemd voor houtproductie en/of natuurbeheer.

Betreft: 2006, 2008, 2010 en 2012.

61 Afstand tot open natuurlijk terrein

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde open natuurlijk terrein, berekend over de weg. Onder open natuurlijk terrein wordt verstaan: terrein in gebruik als open natuur, zoals heide, duinen, zandverstuivingen, strand, riet en biezten, kwelders, drooggevallen gronden en blauwgrasland.

Betreft: 2006, 2008 en 2010.

62 Totaal aantal banen van werknemers en zelfstandigen

Het aantal banen per 1000 inwoners (15 tot 75 jaar) (indicator 62A), het totale aantal banen (indicator 62B) en aantal inwoners (15 tot 75 jaar) (indicator 62C). Banen kunnen banen van werknemers zijn of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid, waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

63 Bevolking tussen 15 en 75 jaar

Het totale aantal inwoners tussen de 15 en 75 jaar. In deze bevolkingsaantallen zijn uitsluitend personen begrepen die zijn opgenomen in het bevolkingsregister van een Nederlandse gemeente. In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woont, opgenomen in het bevolkingsregister van de woongemeente.

Betreft: 1 januari 2000 tot en met 2018.

64 Aantal banen binnen 20 kilometer

Het gemiddeld aantal banen binnen 20 kilometer over de weg voor alle inwoners van een gebied. Een baan is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat.

Betreft: 2013.

65 Werkloosheidspercentage

De werkloze beroepsbevolking (Indicator 65A) (duizendtallen) en de werkloze beroepsbevolking als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking (Indicator 65B). Deze definitie heeft

betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar.

Betreft: 2003 tot en met 2017.

66 Besteedbaar inkomen (particuliere huishoudens inclusief studenten)

Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden (particuliere huishoudens inclusief studenten). Het besteedbaar inkomen bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met:

- betaalde inkomensoverdrachten zoals alimentatie van de ex-echtgeno(o)t(e),
- premies inkomensverzekeringen zoals premies betaald voor sociale verzekeringen, volksverzekeringen en particuliere verzekeringen in verband met werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en ouderdom en nabestaanden,
- premies ziektekostenverzekeringen, en
- belastingen op inkomen en vermogen.

Het gaat hier om het rekenkundig gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden.

Betreft: 2011 tot en met 2017.

67 Economische groei

Volume groei van het bruto binnenlands product (bbp). Het bruto binnenlands product is een maat voor de omvang van de economie. De verandering van het volume van het bbp in een bepaalde tijdsperiode is een maat voor de groei (of krimp) van de economie.

Betreft: 2000 tot en met 2017 (2017 cijfers zijn voorlopig).

68 Percentage banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Chemie en materialen

Het percentage banen (indicator 68A) en het aantal banen (indicator 68B) in de chemie en materialen. Deze sector wordt afgebakend aan de hand van een door Provincie Limburg gemaakte selectie van categorieën van bedrijven vanuit de Standaard Bedrijfsindeling. Banen kunnen banen van werknemers zijn, of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid, waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

69 Percentage banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Life sciences

Het percentage banen (indicator 69A) en het aantal banen (indicator 69B) in de *life sciences*. Deze sector wordt afgebakend aan de hand van een door Provincie Limburg gemaakte selectie van categorieën van bedrijven vanuit de Standaard Bedrijfsindeling. Banen kunnen banen van werknemers zijn, of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is

vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

70 Percentage banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Landbouw en agrofood

Het percentage banen (indicator 70A) en het aantal banen (indicator 70B) in de landbouw en agrofood. Deze sector wordt afgebakend aan de hand van een door Provincie Limburg gemaakte selectie van categorieën van bedrijven vanuit de Standaard Bedrijfsindeling. Banen kunnen banen van werknemers zijn, of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid, waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

71 Percentage banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Smart services

Het percentage banen (indicator 71A) en het aantal banen (indicator 71B) in de *smart services*. Deze sector wordt afgebakend aan de hand van een door Provincie Limburg gemaakte selectie van categorieën van bedrijven vanuit de Standaard Bedrijfsindeling. Banen kunnen banen van werknemers zijn of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen

werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

72 Percentage banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Logistiek

Het percentage banen (indicator 72A) en het aantal banen (indicator 72B) in de logistiek. Deze sector wordt afgebakend aan de hand van een door Provincie Limburg gemaakte selectie van categorieën van bedrijven vanuit de Standaard Bedrijfsindeling. Banen kunnen banen van werknemers zijn of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

73 Percentage banen van werknemers en zelfstandigen in de sector Maakindustrie

Het percentage banen (indicator 73A) en het aantal banen (indicator 73B) in de maakindustrie. Deze sector wordt afgebakend aan de hand van een door Provincie Limburg gemaakte selectie van categorieën van bedrijven vanuit de Standaard Bedrijfsindeling. Banen kunnen banen van werknemers zijn of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar.

Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

74 Percentage banen van werknemers in de sector Toerisme en recreatie

Het percentage banen (indicator 74A) en het aantal banen (indicator 74B) in de sector toerisme en recreatie. Deze sector wordt afgebakend aan de hand van een door Provincie Limburg gemaakte selectie van categorieën van bedrijven vanuit de Standaard Bedrijfsindeling. Banen kunnen banen van werknemers zijn of banen van zelfstandigen. Een baan van een werknemer is een expliciete of

impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waar een (financiële) beloning tegenover staat. De gegevens over banen van werknemers komen uit de Polisadministratie van het UWV, die regionaal verdeeld worden aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen met meerdere vestigingsgemeenten. Het betreft de banen in december van elk peiljaar. Banen van zelfstandigen met een geregistreerd bedrijf worden bepaald aan de hand van het aantal ondernemers werkzaam in de betreffende sector. Een ondernemer is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of de directeur-groootaandeelhouder van een bedrijf. De regionale verdeling gebeurt op basis van de vestigingsplaats van het bedrijf; bij meerdere vestigingen worden de baan/banen van de ondernemer(s) toegewezen aan de regio waar de meeste personen werkzaam zijn. Het aantal banen van ondernemers is het totaal van het aantal ondernemers dat gedurende het peiljaar in die branche actief is.

Betreft: 2008 tot en met 2017.

75 Uitgaven speur- en ontwikkelwerk (S&O)

Totaal S&O-uitgaven (Indicator 75C) uitgesplitst naar loonkosten (Indicator 75A) en niet-loonkosten (Indicator 75B). Het gaat om S&O- bedrijven exclusief zelfstandige ondernemers met S&O-verklaring. De data zijn afkomstig van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en zijn beschikbaar via de deze links; [2016](#), [2017](#).

Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2016 en 2017.

76 Aantal patentverzoeken aan de EPO

Patentverzoeken aan het European Patent Office (EPO) of verleende octrooien door de United States Patent and Trademark Office (USPTO) op prioriteitsdatum. De prioriteitsdatum is de dag waarop het octrooi voor het eerst is aangevraagd. Deze datum geeft het beste weer wanneer de innovatieve activiteit (bijvoorbeeld, ontwerp, ontwikkeling, onderzoek) heeft plaatsgevonden. Het aantal patentverzoeken hoeft geen geheel getal te zijn, omdat bij een patentverzoek personen uit meerdere landen betrokken kunnen zijn. Bijvoorbeeld, een patent dat het resultaat is van een samenwerking door een Franse, een Amerikaanse en twee Duitse ingezetenen, wordt geteld als $\frac{1}{4}$ patent voor Frankrijk, $\frac{1}{4}$ patent voor de V.S. en een $\frac{1}{2}$ patent voor Duitsland. De data zijn afkomstig van Eurostat, het statistische bureau van de Europese Gemeenschap.

Zie voor meer informatie: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/pat_esms.htm.

Betreft: 2000 tot en met 2012.

77 Omzetaandeel vernieuwd product of dienst

Percentage van de omzet bij technologische innovatoren dat afkomstig is van een vernieuwd product of vernieuwde dienst. Technologische innovatie omvat productinnovatie en procesinnovatie. Productinnovatoren zijn bedrijven die innovatieprojecten hebben uitgevoerd die hebben geleid tot technologisch nieuwe of sterk verbeterde producten of diensten (productinnovaties). Procesinnovatoren zijn bedrijven die innovatieprojecten hebben uitgevoerd die hebben geleid tot nieuwe of sterk verbeterde productieprocessen, distributiemethoden of ondersteunende activiteiten voor goederen en/of diensten (procesinnovaties). Deze indicator is niet beschikbaar COROP-gebieden.

Betreft: 2017.

78 Verkeersintensiteiten rijkswegen

Verkeersintensiteit is het gemiddeld aantal gepasseerde motorvoertuigen per tijdseenheid op een (vast) meetpunt. Rijkswegen zijn wegen in beheer en onderhoud van Rijkswaterstaat. Het betreffen de A-wegen alsmede enkele specifieke N-wegen die van Rijkswaterstaat de status 'rijksweg' hebben gekregen. Een meetpunt is een vaste locatie op een weg waar 365 dagen per jaar en 1440 minuten per dag (Nederlandse en buitenlandse) gepasseerde motorvoertuigen elektronisch geteld worden. De data worden opgeslagen in het NDW-bestand (Nationale Databank Wegverkeersgegevens).

Betreft: 2011 tot en met 2017 (alle cijfers zijn voorlopig).

79 Afstand woon- en werkverkeer

De woon-werkafstand wordt hier gedefinieerd als de afstand (km) over de weg tussen de centra van woongemeente en werkgemeente, gemiddeld over de banen. Voor werknemers die in dezelfde gemeente wonen en werken wordt de gemiddelde afstand over de weg tussen het centrum van de wijk waar men woont en de wijk waar men werkt berekend. Aan werknemers die in het buitenland wonen of een onbekend woonadres hebben, kan geen woon-werkafstand worden toegekend. Ten gevolge van gemeentelijke herindelingen kan het voorkomen dat werknemers niet van woon- en werkadres veranderen maar dat toch hun woon-werkafstand verandert.

Betreft: december 2014 en 2016.

82 Afstand tot oprit hoofdverkeersweg

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde oprit van een rijks- of provinciale weg, berekend over de weg. Toegang tot een rijks- of provinciale weg. Als uitgangspunt voor de opritten is het Nationale Wegenbestand (een product van Adviesdienst Verkeer en Vervoer van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu) gebruikt.

Betreft: 2006 tot en met 2017.

83 Afstand tot belangrijk overstaptreinstation

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde belangrijke overstapstation, berekend over de weg (Indicator 83A), het aantal treinstations (Indicator 83B) en het aantal belangrijke overstapstations (Indicator 83C). Een belangrijk overstapstation is een treinstation van grote omvang of met belangrijke overstapmogelijkheden.

Betreft: 2007 tot en met 2018 voor Indicator 83A, en 2007 tot en met 2017 voor Indicatoren 83B en 83C.

92 Gemeentelijke heffingen euro/inwoner

Onder gemeentelijke heffingen wordt verstaan de opbrengsten van de gemeentelijke belastingen en retributies. Bij belastingen stroomt de opbrengst naar de algemene middelen van de gemeente zonder dat hier een direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat, zoals bijvoorbeeld bij onroerend-zakenbelasting, hondenbelasting en toeristenbelasting. Bij retributies of doelheffingen moet de opbrengst voor een bepaald doel worden gebruikt, zoals bijvoorbeeld bij rioolheffing en bouwvergunningen het geval is.

Betreft: 2004 tot en met 2016.

93 Politieke participatie

Het percentage mensen in die afgelopen vijf jaar deelgenomen hebben aan acties om de politiek te beïnvloeden (Indicator 93A). Dit totaal is ook uitgesplitst naar "conventionele" acties (Indicator 93B) en "onconventionele" acties (Indicator 93C). Politieke acties zijn : (1) radio, tv of krant ingeschakeld;

(2) politieke partij of organisatie ingeschakeld; (3) inspraakbijeenkomst of hoorzitting bijgewoond; (4) contact opgenomen met een politicus of ambtenaar; (5) meegedaan aan een actiegroep; (6) deelname aan een demonstratie of protestactie; (7) meegedaan aan handtekeningenactie; (8) via internet of email meegedaan aan een politieke actie; (9) een andere actie om iets politiek aan de orde te stellen. Activiteiten 1 tot en met 4 beschouwen we als conventionele politieke activiteiten, en activiteiten 5 tot en met 8 als onconventioneel. Deze cijfers zijn afkomstig van de enquête Sociale Samenhang. Marges worden in dit geval niet geleverd. In plaats daarvan zijn jaren samengevoegd. Hiermee worden uitbijters in gegeven jaren verborgen, waarmee de trend in de data makkelijker waarneembaar is. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2014 (2012, 2013 en 2014 samen), 2016 (2015 en 2016 samen) en 2017 (2016 en 2017 samen).

94 Vertrouwen in de Tweede Kamer

Het percentage personen van 15 jaar en ouder dat 'heel veel' of 'tamelijk veel' vertrouwen heeft in de Tweede Kamer en haar functioneren. Deze cijfers zijn afkomstig van de enquête Sociale Samenhang. Marges worden in dit geval niet geleverd. In plaats daarvan zijn jaren samengevoegd. Hiermee worden uitbijters in gegeven jaren verborgen, waarmee de trend in de data makkelijker waarneembaar is. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2014 (2012, 2013 en 2014 samen), 2016 (2015 en 2016 samen) en 2017 (2016 en 2017 samen).

95 Vertrouwen in de EU

Het percentage personen van 15 jaar en ouder dat 'heel veel' of 'tamelijk veel' vertrouwen heeft in de EU en haar functioneren. Deze cijfers zijn afkomstig van de enquête Sociale Samenhang. Marges worden in dit geval niet geleverd. In plaats daarvan zijn jaren samengevoegd. Hiermee worden uitbijters in gegeven jaren verborgen, waarmee de trend in de data makkelijker waarneembaar is. Deze indicator is niet beschikbaar voor COROP-gebieden.

Betreft: 2014 (2012, 2013 en 2014 samen), 2016 (2015 en 2016 samen) en 2017 (2016 en 2017 samen).